

Haçlıların Maarretünnumân'da İşledikleri Cürümler

Gülşen İstek*

(ORCID ID: 0000-0003-3064-1071)

Makale Gönderim Tarihi
28.07.2019

Makale Kabul Tarihi
20.09.2019

Özet

Antakya'yı 28 Haziran 1098 tarihinde işgal eden Haçlılar Kudüs'e doğru yola çıkmış, Maarra ya da Maarretünnu'mân şehrini kuşatarak yaklaşık bir ay burada kalmışlardır. Söz konusu şehir, daha sonraları Haçlıların Müslümanlara uyguladıkları katliamla adından çokça bahsettirir hale gelmiştir. Nitekim Haçlı savaşlarına katılan Orta Çağ müellifleri dahi askerlerin bu insanlık dışı davranışını utanç içinde aktarmışlardır. Ancak buna rağmen bazı yazarların Haçlıları koruduğu görülmektedir. Onlara göre Haçlıların Müslümanları öldürmeleri ve burada gerçekleştirdikleri çeşitli zulümleri sadece civardaki Türkleri korkutma amaçlıdır. Bu bağlamda Maarretünnu'mân kuşatması Haçlı savaşlarında yaşananları ve Haçlıların gerçek yüzünü tanımada önemli bir unsur olarak görülmüş ve çalışılması düşünülen bu konuda farklı bir perspektif yakalayabilmek için Latin kroniklerinin yanı sıra Almanca ve İngilizce eserler de kullanılmıştır. Söz konusu kuşatmanın ana hatlarıyla Alman ve İngiliz literatüründe nasıl anlatıldığı, gerçeklerin çarpıtılıp çarpıtılmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Haçlı Savaşları, Maarretünnu'mân, Yamyamlık.

Offenses committed by the Crusaders in Maarretünnu'mân

Abstract

After the conquest of Antioch by on 28 June 1098, the Crusaders sailed to Jerusalem and besieged the Maarra or Maarretünnu'mân area, staying here for about a month. The region is known not for conquests but for the slaughter of the Crusaders against the Muslims. Indeed, even the medieval writers who

* Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, gulsenistek@siirt.edu.tr.

participated in the Crusader war have conveyed this inhumane behavior of the soldiers in shame. However, despite this, some authors appear to have protected the Crusaders. According to them, the crusaders should kill Muslims, cook their meat and eat Muslim children, believing that the swallowed gold swallowed the bellies only to intimidate the Turks nearby. In this context, the siege of Maarretünnu'mân was seen as an important element in recognizing the crusaders' experiences and the true face of the crusaders. For this reason, German and English works were used in addition to Turkish works in order to capture a different perspective on this subject. In this way, it is tried to reveal how the siege in question is explained generally in German and English literature and whether they distort the facts.

Keywords: History of Islam, Crusader Wars, Maarretünnu'mân, Cannibalism.

Giriş

Maarretünnu'mân şehri ismini Hz. Peygamberin kumandanlarından biri olan Beşîr'in oğlu Numân'dan¹ ya da Nu'man bin Adiy bin Gatafân'dan almaktadır. Şehir, 637 yılında Ebû Ubeyde bin Cerrâh komutasında barış yoluyla İslam topraklarına dâhil edilmiş, Muâviye döneminde ise Hims şehrine bağlanmıştır.² Abbasiler döneminde Avâsım bölgesine dâhil edilen bu şehir, 903 yılında Karmatîler tarafından zapt edilmiştir. Bu dönemde belki de ilk kez Haçlı zulmüne benzer bir zulüm yaşamış ve şehir halkının erkekleri kılıçtan geçirilirken, kadınlar ve çocuklar ise esir edilmiştir.³ Maarra ya da Maarretünnu'mân, 968 yılına kadar bölgedeki göçebe toplulukların, sonrasında Hamdânîlerin ve İhşîdîlerin kontrolünde olmuştur. Şehrin 968 yılında Bizans hâkimiyetine girmesinden sonra Bizans İmparatoru Nikephoros Phokas'ın surları ve şehrin en büyük camisini yıktırıldığı görülmektedir.⁴ Şehir halkı Bizans'a

¹ Numan bin Beşîr, Ensar'ın hicretten sonra doğan ilk çocuğu olarak bilinmektedir. Abdullah bin Revaha'nın da yeğenidir. Muaviye döneminde Suriye ve el-Cezire bölgesi, Abdullah bin Zübeyr döneminde ise Humus valisi olarak görev yapmıştır. Numan bin Beşîr, Halep ve Humus arasından geçerken oğlunun biri Ma'arra denilen yerde vefat edince buraya Ma'arratü'nnuman adı verilmiştir. Bkz. İbrahim Hatiboğlu, "Nu'mân b.Beşîr", *İslam Ansiklopedisi*, XXXIII (2007), TDV Yayınları, s. 233-234.

² Işın Demirkent, "Maarretünnu'mân", *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Cilt XXVII, 2003, s. 274.

³ Demirkent, a.g.m. , s. 274.

⁴ Demirkent, a.g.m. , s. 274.

vergi vermekle mükellef kılınmış, ancak Bizans'ın bölgedeki hâkimiyeti çok uzun sürmemiştir. Maarra şehri, 11.Yüzyıla kadar Hamdânîler ile Bizans imparatorluğu, bu tarihten sonra da Hamdânîler ile Mirdâsîler'in yönetimleri arasında el değiştirmiştir. 1070-1092 yılları arasında Selçukluların, 1092-1098 yılları arasında ise Halep Emiri Rıdvan'a bağlı Sökmen bin Artuk'un kontrolünde olmuş, ancak daha sonra Haçlıların eline geçmiştir.

Haçlılar, Antakya'nın işgalinden sonra yönlerini Kudüs'e doğru çevirmiş ve el-Bâre şehrinin sekiz mil ötesinde bulunan zengin⁵ ve kalabalık bir nüfusa sahip olan Maarretünnumân'a 27 Kasım 1098⁶ tarihinde ulaşmışlardır. Ard arda yaptıkları taarruz hareketlerinin başarısızlığa uğraması neticesinde şehri 1100 kişiden oluşan bir kuvvetle kuşatmaya karar vermişlerdir.⁷ Kuşatmanın üzerinden iki hafta geçmesine rağmen şehrin yüksek surlarla çevrili olmasından dolayı ele geçirilememesi ve Haçlılar arasında hüküm süren açlık, Kont Raymond, Flandre Kontu Robert ve Bohemond'un yeni askeri taktikler bulmasını zorunlu kılmıştır. Haçlıların morallerinin de oldukça düşük olduğu ve askerinin yeni bir saldırı harekâtına hazır olmadığı da görülmektedir. Ancak bu sırada Alman oryantalist Hammer'in, *"Bu sırada saf askerlerin cesaretini elinde tutan Provençal Peter'in Havari Andreas ve Peter'i gördüğünü söylemesi, kuşatma malzemelerinin tamamlanmasından daha çok cesaret ve güven verdi"*⁸ ifadeleriyle atıfta bulunduğu rüya hadisesi haçlıları cesaretlendirmiş ve onları savaşa koşar hale getirmiştir. Benzer

⁵ Bölgenin zengin olmasının nedeni tarım ile uğraşmasıdır. Ayrıca kuşatma esnasında halkın sönmemiş kireç atarak Haçlıları dağıtması ve Haçlıların da mağaralara sıkışmış insanları çıkarmak için kükürt yakması, bölgenin yer altı zenginlikleri açısından da zengin olduğunu göstermektedir. (Geniş bilgi için bkz. Paul M. Cobb, *Müslümanların Gözüyle Haçlı Seferleri*, çev. Ekin Duru, Say Yayınları, İstanbul, 2018, s. 149).

⁶ Haçlılar 24 Kasım 1098 tarihinde Antakya'dan ayrılmış ve 3 gün sonra Maarretünnumân şehrine varmışlardır. Antakya'dan çıkan ve öncü birlik olarak kabul edilen askeri birlik, Kont Raymond von Toulouse'nin komutasındadır. Kuşatmada öncelikle onun emri ile başlamıştır. Geniş bilgi için bkz. Johann Sporschil, *Geschichte der Kreuzzüge*, Bremen, 2011, s. 101.

⁷ Kemâlüddin İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l Haleb min Târîhi. Haleb'de Selçuklular*, çev. Ali Sevim, TTK Yayınları, Ankara, 2014, s. 97; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Cilt 1, TTK Yayınları, Ankara, 2008, s. 199.

⁸ Joseph Freiherr von Hammer-Purgstall, *Gemäldeaal der Lebensbeschreibungen grosser moslimischer Herrscher der ersten sieben Jahrhunderte der Hischret*, Cilt 5, Leipzig und Darmstadt, 1838, s. 145.

durumlar aslında Antakya'da da gerçekleşmiştir. Kuşatma altında kalan aç, yorgun ve moralsiz bir ordu rüyalarda havarilerin görülmesi, onların rehberliğinde Kutsal Mızrak olduğu iddia edilen bazı eşyaların belirlenmesi ve İsa'nın görülerek olaylara yön vermesi gibi hadiseler sonrasında kuşatmanın seyrini değiştirebilecek bir cesarete sahip olmuştur.⁹ Maarra kuşatmasında da Kutsal Mızrak olduğu iddia edilen bir eşyanın bulunmasına öncülük eden Peter Bartholomeus'un ilham yoluyla Havari Andreas'tan aldığını söylediği bazı yönlendirmelere şahit olunmaktadır. Bartholomeus'un ve bazı din adamlarının yeni rüya görerek şehrin fethedileceğini bildirmesi üzerine Haçlılar, öncelikle kale surlarına ahşap merdivenlerle ulaşmayı denemişler¹⁰ ancak bu başarılı olmayınca topladıkları ağaç gövdelerinden tekerlikle ahşap kuleler inşa ederek surlara ulaşmayı başarmışlardır.¹¹ Haçlılar bir taraftan ahşap kuleleri surlara doğru yürütürken, diğer taraftan da kulenin alt kısmından surların dibini kazmaya ve surun çökmesini sağlamaya çalışmıştır. Kuşatma iki yönlü devam ettirilmiş, bir tarafta Kont Raymond ve onun askerleri bulunurken diğer tarafta Antakya Prinkepsliğinin kurulmasından sonra prens unvanı verilen Bohemond ve ordusu yer almıştır. Avrupa'nın farklı bölgelerinden katılan diğer asilzadeler ve kontlar da Maarra şehrini Kudüs'e yolculukta bir durak olarak gördükleri için kuşatmada hazır bulunmuşlardır.¹² Alman tarihçi Wilken kuşatmaya katılanlar arasında Ermenilerin de olduğunu, kuşatma esnasında Haçlıların civarda ağaç bırakmadığını ve söz konusu ağaçlardan yüksek kuleler yapılarak şehrin surlarına ulaşıldığını bildirmiştir.¹³ Şehir sakinleri sur duvarlarına dayandırılan merdivenleri ve ahşap kuleleri mancınıklarla, taşla, sönmemiş kireçle ve hatta arı kovanları ile bertaraf

⁹ Antakya'nın işgali hakkında bkz. Mevlüt Poyraz, "Antakya'nın Haçlılarca İşgali Üzerine bir Değerlendirme", *Türk Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1/13 (Haziran 2018), s. 189-202.

¹⁰ Raimundus Aguilers, *Haçlılar Kudüs'te*, çev. Süleyman Genç, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2019, s. 133.

¹¹ Cobb, a.g.e. , s. 150.

¹² Albert of Aachen, *Historia Ierosolimitana. History of the Journey to Jerusalem*, trans. Susan B. Edgington, Surrey, 2013, s. 194.

¹³ Friedrich Wilken, *Geschichte der Kreuzzüge nach morgenländischen und abendländischen Berichten*, Theil II, Leipzig, 1813, s. 43-44.

etmeye çalışmıştır.¹⁴ İbnü'l-Esir Maarra halkının verdiği mücadeleyi şu sözlerle aktarmıştır:

"Halk onlara karşı çok çetin bir savaşa girdi. Haçlılar, onların düşmanı yenmek için şiddetli bir şekilde savaştıklarını gördüler, savaştaki azim ve gayretlerini, onlarla savaşmak uğrunda çabalarını bizzat müşahede ettiler. Bunun üzerine şehrin surlarının hizasında ağaçtan bir burç yaptılar. Çarpışmalar bunun üzerinde cereyan etti, fakat bu yolla Müslümanlara hiç zarar veremediler. Gece olunca bir grup Müslüman korkuya kapıldı, içlerine korku düştü, sızlanmağa başladılar. Büyük bir eve kapanırlarsa kendilerini müdafaa edebileceklerini zannettiler. Surlardan inip, müdafaa ve muhafaza ettikleri yerleri boş bıraktılar. Başka bir topluluk da onları görüp aynı şeyi yaptı. Aynı şekilde onların da surlardaki yerleri boş kaldı".¹⁵

Yoğun saldırılar neticesinde Müslümanların bütün çabalarının sonuçsuz kalması Maarra şehrinin, 21 Aralık 1098 tarihinde bir akşam vakti Haçlılar tarafından ele geçirilmesine neden olmuş ve Haçlıların zulümleri aynı günün gecesinde başlamıştır.¹⁶ Şehrin ele geçirilmesinde bağlı bulunduğu emirlikten yardım gelmemesi de önemli bir etkidir. Kaynakların aktardığına göre ne melik Ridvan'dan ne de Humus emiri Cenahüddeve'den destek gelmiş ve halk kendi makûs kaderine bırakılmıştır.¹⁷

Maarretünnumân'daki Haçlılar

Şeyzerli vakanüvis Usâme bin Munkiz'in *"Nasıl ki güç ve saldırganlık hayvanların bir üstünlüğüyse, Frenkler hakkında bilgi sahibi olan herkes de onları, savaşta cesaret ve atılganlıktan başka bir üstünlüğü olmayan hayvanlar olarak görmüştür"*¹⁸ ifadesinden de anlaşacağı üzere Haçlılar Maarra şehrinde savaşçı özelliklerini değil kendi dinleri tarafından bile

¹⁴ Ali Sevim, Suriye ve Filistin Selçukluları, TTK Yayınları, Ankara, 2000, s. 191; Aguilers, a.g.e, s. 136; Cobb, a.g.e. , s. 150.

¹⁵ İbnü'l-Esir, *El Kamil fi't Tarih*, çev. Abdülkerim Özaydın, Cilt 10, Bahar Yayınları, İstanbul, 1991, s. 232.

¹⁶ Kemâlüddin İbnü'l- Adîm, a.g.e. , s. 97.

¹⁷ Sevim, a.g.e. , s. 191; Cobb, a.g.e. , s. 150; Maarra'nın işgali ve bölge emirlerinin tutumları hakkında ayrıca bkz. Mevlüt Poyraz, "Maarratu'n-nûmân Şehrinin Haçlılarca İşgali Üzerine Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi Tam Metin Kitabı*, Antalya, 11-12-13 Mayıs 2018, s. 218- 232.

¹⁸ Amin Maalouf, *Arapların Gözünden Haçlı Seferi*, çev. Ali Berkay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2019, s. 51.

tasvip edilmeyen diğer yanlarını göstermişlerdir. Zira Maarretünnumân'a gece yarısı giren Haçlılar, komutanlarını dahi dinlemeden gece yarısı yağmaya başlamıştır. Şehirdeki bu durumu Alman tarihçi Wilken, Kemâlüddîn İbnü'l-Adîm'den alıntı yaparak şöyle aktarmıştır:

*“Kuşatılanlar sabah vaktinden akşam namazına kadar mücadele ettiler ve bunlardan birçoğu surların üzerinde ya da aşağısında öldürüldü. Nihai olarak 24 Muharrem Cumartesi günü Frankların komutanları ordusuyla birlikte şehre girdi. Belde halkının bir kısmı müstahkem evlere saklandı ve pazarlık yapılmasını istedi. Franklar onların teklifini kabul etti ve her eve belli bir vergi ödeme şartı getirildi. Ancak onlar daha sonra gece olmadan zorla her yeri işgale başladılar. Haçlılar insanların dinlenmesine izin vermeden şafak vaktinde erkekleri öldürmeye, kadınları ve çocukları esir etmeye başladılar. Yirmi binden fazla erkek ve kadın Maarretünnu'mân'da hayatını kaybetti. Franklar şehir halkının büyük bir bölümünü acı içinde öldürdüler ve bütün mallarına el koydular ve bununla da kalmayıp onlara su vermediler ve suyu parayla sattılar. Bu nedenle birçoğu susuzluktan öldü”.*¹⁹

İbn'ül-Adîm'den aktarıldığı üzere, Müslümanlar Haçlıların saldırıları karşısında çaresiz kalınca Bohemond tarafından görevlendirilen bir münadi aracılığıyla mal ve mülkleri karşılığında “eman” istemişlerdir. Bohemond teslim olmak isteyenlerin şehrin ana kapısı civarındaki bir binaya sığınmalarını, onları öldürmeyeceğini ve haraç verdikleri takdirde canlarını bağışlayacağını belirtmiştir.²⁰ Ancak Bohemond'un bu hareketi savaş diplomasisinden ziyade uzunca bir zamandır arasında sürtüşme olan Kont Raymond'dan daha önce davranarak şehrin ganimetlerinden daha fazla yararlanma ve fethedilen Maarra'yı Antakya'ya bağlayabilme çabasından başka bir şey değildir. Nitekim bölge halkının mallarını, zenginlerin gömülü olan hazinelerini ele geçirdikten sonra Bohemond, verdiği sözün aksine Maarra halkını kılıçtan geçirmiştir. Yaptığı hamle ile şehrin ganimetlerinin büyük bir kısmını ele geçiren Bohemond, şehrin Hristiyanlar tarafından ele geçirildiğini gösterebilmek için şehrin üst kısımlarına çarmlar diktirmiştir.²¹ Nitekim Alman tarihçi Sporschil,

¹⁹ Wilken, a.g.e. , s. 44; Sevim, a.g.e. , s. 191.

²⁰ Runciman, a.g.e. , s. 200.

²¹ İbn Kalâsanî, *Şam Tarihine Zeyl*, çev. Onur Öztağ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 5.

eserinde Bohemond'un, Raymond'un ordusuna dâhil olmasıyla Maarra şehrinde fırtınaların koptuğunu belirtmiş ve Aralık ayında söz konusu şehirde "Maarra fırtınası" olduğunu aktararak bir teşbihte bulunmuştur.²² Benzetmelerine şehrin kan gölüne döndüğünü söyleyerek devam etmiştir. Bu konuda Orta Çağ eserlerinden biri olan ve Haçlı seferleri hususunda oldukça fazla bilgi veren Gesta Francorum ise şunları aktarmaktadır:

"Şimdi bizimkilerin hepsi şehre girdiler ve her biri evlerde ve bodrumlarda bulduğu her şeyi kendi payına aldı ve şafakla birlikte kadın, erkek demeden orada rastladıkları herkesi öldürdüler. Şehrin hiçbir köşesinde Müslüman kalmadı ve sokaklardan Müslüman cesedine basmadan yürümek mümkün değildi. Nihayet Bohemond saraya gitmelerini emrettiği kişileri yakaladı ve altın, gümüş ve diğer tüm eşyalarına el koydu, bazılarını öldürdü, bazılarını da Antakya'ya getirerek köle olarak sattı".²³

Ganimetin büyük bir kısmını Bohemond ve adamları alırken, Maarra saldırısının askeri sorumlusu olan Kont Raymond ise ertesi sabahı beklemiştir. Raymond'un şehre girmesinden sonra dini bir misyon yüklediği görülmektedir. Zira o, şehir halkının Hristiyanlaştırılması için çalışmalara başlamış ve camileri kiliselere dönüştürmüştür.²⁴

Haçlı askerlerinin şehri yağmalama ya da ganimetlerden pay alma arzusu komutanlarından çok da farksız değildir. Kuşatma sırasında açlıktan kale dışındaki tarlalara, ağaçlık alanlara saldıran ve buradaki besinler tükenince de kuşatma alanından kaçmaya çalışan Haçlılar, sabahı dahi beklemeden şehri talan etmeye başlamıştır. Bu arada bazı eserlerde Haçlıların şehre girdiklerinde kimseyi bulamadığını ve şehir halkının mağaralara, mahzenlere ve su sarnıçlarına sığındıkları belirtilmiştir.²⁵ İbnü'l-Esir de Haçlılardan kaçabilen şehir halkının kendilerini daha güvenli gördükleri yerlere kaçtığını doğrulamış, ancak Müslümanların mağara yerine evlere sığındığını söylemiştir.²⁶ Bu bağlamda hem Batılı kaynaklarda hem de İslamî kaynaklarda ortak bir

²² Sporschil, a.g.e. , s. 101.

²³ Anonim Haçlı Tarihi (Gesta Francorum et Aliorum Hierosolymitanorum), çev. Engin Ayan, Selenge Yayınları, İstanbul, 2013, s. 142.

²⁴ Thomas Asbridge, Haçlı Seferleri, çev. Ekin Duru, Say Yayınları, İstanbul, 2014, s. 104.

²⁵ Cobb, a.g.e. , s. 150.

²⁶ İbnü'l-Esir, a.g.e. , s. 232.

nokta vardır ki, o da şehrin düşmesi ve orada bulunan Müslümanların kılıçtan geçirilmesidir. İbnü'l-Esir burada öldürülen Müslümanların sayısını 100.000 olarak vermiştir.²⁷ Bu sayıyı 20.000 olarak aktaran kaynaklar da mevcuttur.²⁸ Maalouf ise İbnü'l-Esir'in yaşanan vahşetin vahametini aktarabilmek için abartılı bir sayı verdiğini, şehrin ele geçirilmeden evvel nüfusunun 10.000 olduğunu ve bunların bir kısmının da kuşatmadan önce kaçtıkları hesap edilirse rakamın 10.000'den bile az olacağını belirtmiştir.²⁹ Alman oryantalist Josef Purgstall-Hammer de İbnü'l-Esir'in verdiği sayıyı desteklemiştir.³⁰ Hammer, Maarretünnu'mân şehri ile ilgili bilgilere öncelikle şehrin, büyük Arap şairi Ebu'l-Âla el-Maarri'nin memleketi olduğundan ve onun şiirlerinin Kabe'ye asılan yedi şiirden biri olduğunu belirterek başlamış ve yaşanan insanlık dışı hadiseleri ise şu sözlerle aktarmıştır:

*“Şehir zapt edildikten sonra, genel bir soygun ve cinayetlerin ortasında kaldı ve Haçlılar “Bunu Tanrı istiyor, Tanrı istiyor!” diye bağıarak mağaralara saklanmış şehir sakinlerinin olduğu yere geldiler ve onların boğulmasını sağlayarak dışarı çıkardılar ve çıkışta da onları kılıçtan geçirdiler. Acımasız bir katliamdı ve bu konuda Haçlı Seferlerini yazan tarihçilerin aktardıkları, Doğu'da yazılanlarla aynıydı, yüz binden fazla insan kılıçların kurbanıydı. Haçlı Seferlerini anlatan tarihçilerin aktardığına göre Hristiyanlar cesetlerin içinde altın bulmak için onları açıyordu. Şehrin rengi öldürülen şehir sakinlerinden dolayı artık kırmızıydı ve anemon kırmızısı adı verilen bir renk oluştu (en-Noman'dan dolayı olsa gerek)”.*³¹

Hammer'in aktardığı birkaç hususun üzerinde durmak gerekir. Birinci husus; Haçlıların Müslümanları öldürmeye giderken yaptıklarının “*Tanrı adına*” olduğunu iddia etmesi ve Haçlı Savaşlarına çağrıda bulunan Papa II. Urban'ın söylemi olan “*Bunu Tanrı istiyor*” ifadesini tekrarlaması, diğeri de, günümüzde de kullanılan ve “*anemonrot*” olarak adlandırılan bir rengin Müslümanların kanını anımsatıyor olmasıdır.

²⁷ İbnü'l-Esir, a.g.e. , s. 232.

²⁸ Demirkent, a.g.m. , s. 275.

²⁹ Maalouf, a.g.e. , s. 50.

³⁰ Bu sayı hakkında yorum yapmayan ancak İbnü'l-Esir'e doğrudan atıf yapan yazarlar da vardır. Bunun için bkz. Carole Hillenbrand, *The Crusades: Islamic Perspectives*, New York, 2000, s. 59.

³¹ Hammer, a.g.e. , s. 146.

Maarra'nın zengin bir yer olduğunu öğrenen Haçlılar, şehri yağmaladıktan sonra mağaralara kaçan halkın yanlarında altın, gümüş gibi değerleri madenler götürdüklerini düşünmüş ve bu nedenle yönlerini o tarafa doğru doğru çevirmişlerdir. Haçlı askerleri, Müslümanları buldukları yerden çıkarmak için mağara önlerine ateş ve kükürt yakarak içerdekilerin dumandan zehirlenmesini ve en nihayetinde de mağaranın dışına çıkmalarını sağlamıştır.³² Birçok Müslümanın dumanlardan kurtulmak için mağaradan çıkmasıyla öldürülmesi bir olmuş ve Haçlılar onların altınları yuttuklarını düşünerek öldürdükleri kimselerin karınlarını deşmeye ya da sağ kalanları işkence ile öldürmeye başlamıştır.³³

Maarretünnu'mân şehrinde yaşanan olayların dehşete düşürücü yanı, bir Orta Çağ müellifinin hatıratında da görülmektedir. Robertus Monachus, Haçlı askerlerinin hiç kimsenin canını bağışlamadıklarını, hatta tek tek öldürmekten yoruldukları için aynı anda bir kaç Müslümanı ipe dizdiklerini, şehrin bütün sokaklarının kan gölüne döndüğünü, altın bulma umuduyla cesetlerin içini boşalttıklarını, gençlerin esir olarak satıldığını, ancak yaşlıların, engellilerin ya da işe yaramayacakların öldürüldüğünü anlatmaktadır.³⁴ Şehirde yaşanan katliamlardan dolayı hayatını kaybeden Müslümanların cesetlerinin bir kısmı bataklıklara ya da arazilere atılırken bir kısmı ise askerler tarafından besin maddesi olarak tüketilmiştir. Gesta Francorum adlı eserden aktarılan "*Bizlerden bazıları ihtiyaçlarını karşılayamadılar ve aç kaldılar. Bazıları bağırsaklarında Bizans altını bulacaklarını umarak, ölülerin vücutlarını yarıdılar ve bazıları da ölü etini kesip, parçalayarak yemek için pişirdiler*" cümlesi dahi yaşanan vahşetin sınırlarını görmek için kâfi olsa gerektir.³⁵ Hıristiyan din adamları ile komutanların yaşananlardan rahatsız olmaları, başta el-Bâre Piskoposu ve Kont Raymond olmak üzere, sokak sokak gezerek Haçlı askerine yaptıkları zulmün kendi dinlerine dahi aykırı olduklarını söylemelerinden anlaşılmaktadır. Ancak Maalouf'un ifadesiyle "Marra Yamyamları" bu eylemden vazgeçmek şöyle dursun, piskopos ya da Raymond'un adamlarını gördüklerinde duvar diplerine

³² Aguilers, a.g.e. , s. 137.

³³ Sevim, a.g.e. , s. 191.

³⁴ Robert the Monk, *Historia Iherosolimitana*, ed. and trans. Carol Sweetenham, Aldershot, 2005, s. 185-186.

³⁵ Anomim Haçlı Tarihi (Gesta Francorum), s. 142.

saklanmış, sonrasında da işkencelerine devam etmişlerdir.³⁶ Özellikle şehirde yiyecek kalmaması daha önce bataklıklara atılan cesetlerin dahi yerlerinden çıkartılarak yenmesine kadar gitmiştir.³⁷ Historia Ierosolimitana yazarı ise *"bu şehir civarındaki açlık ızdırabı öylesine muazzam boyutlara ulaşmıştı ki, yapılması şöyle dursun söylenmesi bile tuhaftır, Hristiyanlar sadece öldürülen Türkleri ve Sarazanleri değil, aynı zamanda yakaladıkları köpekleri ateşte pişirip yemekten kaçınmadılar"*³⁸ beyanıyla Haçlıların sadece insanlara ve doğaya değil hayvanlara dahi nasıl bir katliam uyguladıklarını belirtmektedir.

Yamyamlık hadisesinin kuşatmadan önce mi sonra mı olduğu hususunda Orta Çağ yazarları arasında farklılıklar vardır. Haçlı seferlerine Normandiyalı Dük Robert'ın yanında katılan ve Haçlıların Antakya'dan Kudüs'e olan yolculuklarını Gesta Francorum Iherusalem Peregrinantium adında kaleme alan Fulcheris Carnotensis bu hadiselerin kuşatma esnasında gerçekleştiğini beyan etmiş ve Haçlıların cesetlerden et koparma hallerini de şu sözlerle aktarmıştır:

*"Bu kuşatma esnasında adamlarımız şiddetli açlığın neden olduğu cinnetle korkunç eziyetler çekmiş ve çevrede yatan ölü Müslümanların kalçalarından et parçaları kesmişti. Bu parçaları pişirip yemiş, yeteri kadar kızarmamış olan etleri bile vahşice yutmuşlardı".*³⁹

Willermus Tyrensis ise kuşatma sonrasında Haçlıların yamyamlığa başladığını belirtmiş ve hadiseleri şöyle anlatmıştır:

*"Adı geçen şehrin zaptından sonra (...) orduda aynı zamanda öyle bir kıtlık hüküm sürmekteydi ki vahşi hayvanlar gibi pis yaratıkları yiyecek olarak değerlendiriyorlardı. Ayrıca eğer inanılabilirse, açlıktan insan eti yedikleri söylenir ve tabiata aykırı olarak böyle pis ve rezilce şeyler yedikleri için talihsiz halktan pek çoklarının öldüğü vakidir".*⁴⁰

Bazı Orta Çağ dönemi yazarları ise gördüklerini kaleme almaktan dahi utanç duymuşlar ve satırlarına da bu durumu yansıtmuşlardır. O

³⁶ Runciman, a.g.e. , s. 201.

³⁷ Aguilers, a.g.e. , s. 142.

³⁸ Albert of Aachen, a.g.e., s. 194.

³⁹ Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, çev. İlcın Bihter Barlas, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 96.

⁴⁰ *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği (Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar)*, haz. Ergin Ayan, İstanbul, 2016, s. 292-293.

dönemde Normandiyalı bir şövalye olan ve aynı zamanda da gördüklerini kaleme alan Radulf von Caen'in şu sözleri gerçeği bir kez daha göstermektedir:

"Bu utancın faillerinden öğrendiklerimi, işittiklerimi nakletmek utanç verici, zira yiyecek yokluğundan insan eti yemeye mecbur kaldıklarını söylediler. Kâfirlerin (Müslümanların) yetişkinleri çömlelerde pişirildi, çocuklar ise şişlere geçirilip kızartıldı. Hristiyanlar, bu etleri iştahla midelerine indirirlerken insanları kızartıp pişiren köpekler gibi vahşi hayvanlara benziyorlardı".⁴¹

Radulf'un bu sözlerinden bazı Alman yazarların da yararlandığı görülmektedir. Nitekim "Kannibalismus" ifadesiyle durumu aktaran yazarlar⁴² olduğu gibi olaya hiçbir şekilde değinmeyen yazarların sayısı da bir hayli fazladır. Bazı aktivistler ise söz konusu hadiseleri irdeleyerek finansal projeler için kullanmaya başlamıştır. 2016 yılında yayımlanan bir projede geçen ifadeler söz konusu durumu desteklemektedir. İlanda yer alan bilgiler şunlardır:

"Maarralılar talep ediyor ve diyor ki: Avrupalılar! Sonunda yamyam olduğunuzu ve yamyamlardan geldiğinizi itiraf edin! Avrupalılar, Almanlar ve Sorumlular! Atalarınızın yanlışlarına karşı finansal sorumluluk alın! Avrupalılar, psikolojik tazminat ödeyin!

Neler oldu...

Kış 1098. Haçlı ordusu Antakya ve Maarretünnu'mân'ı işgal etti. Maarra şehri kısa bir kuşatmadan sonra düştü. Şehir 12 Aralık 1098 tarihinde fethedildi, bütün erkekler öldürüldü, kadınlar ve çocuklar esir edildi ve ölümler yendi! Yamyamlık! Batı kültürü yamyamlık üzerine kuruludur. Raoul de Caen şöyle yazıyor: 'Halkımız yetişkin putperestleri tencerelerde pişirdi ve onları ızgarada pişirmeleri için çocukları şişe geçirdi'. Yaklaşık 1000 yıl boyunca Batı kültürü bu günahla ve günahın getirdiği sonuçla yaşadı. Sonuçlar, dilin bir parçası haline bile geldi. Yamyamların liderlerinden biri olan Gottfried von Bouillon'un isminin bir çorba çeşidi olarak kullanılması, Maarralılar için oldukça tatsız ve

⁴¹ Ralph of Caen, *The Gesta Tancredi of Ralph of Caen. A History of the Normans on the First Crusade*, trans. Bernard S. Bachrach and David S. Bachrach, Aldershot, 2005, s. 116.

⁴² Franz-Christian Schlangen, *Was wirklich geschah: Von Abraham zum Stamm apostel: Was die Sonntagsschule uns verschweigt*, Norderstadt, 2017, s. 134; Ernst Feuerbaum, *Reisen in Andere Welten*, 2003 s. 66; Peter Thorau, *Die Kreuzzüge*, Verlag C.H.Beck, München, 2013, s. 67.

dayanılmazdır. Ayrıca Raymond von Toulouse ve Robert von Flandern'in ismi ise her yerdedir. Onların anısına şehirler ve bütün bölgelerde bir şeyler var. Bu artık bitmeli. Bu nedenle biz, Bulyon'un yemek kitaplarından silinmesini ve bunun yerine eski sebze sulu yemek denmesini, şehirlerde Toulouse'ye yapılan bütün şekillendirmelerin değiştirilmesini talep ediyoruz. Maarralıların yaklaşık bin yıldır yaşamak zorunda oldukları bu kültürel rezaletin, bu geçmişin yükünün bizi rahatlatması için yedi basamaklı bir miktar psikolojik tazminat olarak verilmelidir".⁴³

Yaşanan hadiseler Batı dünyası için de unutulacak türden değildir, zira bu durum hem din adına başlattıkları Haçlı savaşlarının kutsiyetine hem de kendi tarihlerine ciddi bir zarar vermektedir. Bu düşünceye bazı Alman yazarlar da destek vermektedir. Kristin Skottki yaşanan yamyamlık hadisesini eserinde *"Haçlıların yamyamlık hadisesinden dolayı Haçlı savaşları, popülist ve popüler bilim anlayışından olumsuz bir değerlendirme almıştır. Bu durum, Orta Çağın değişim yapıları arasında neredeyse Kudüs'ün fethi sırasında yaşanan bir katliam gibi bir yere sahip olduğunu da gösteriyor"*⁴⁴ cümleleriyle açıklama yapmış ve bu hadisenin Haçlı savaşlarına gölge düşürdüğünü de açıkça belirtmiştir. Başka bir yazar Maalouf'dan alıntı yaparak söz konusu hadiseleri *"Araplar ve Franklar arasında yüzyıllarca kapanmayacak derin bir uçuruma neden olacağı"* ifadesiyle kısa ve öz olarak vermiştir.⁴⁵ Bazısına göre ise Müslüman dünyasının zihinlerinde 1000 yıl geçse de kalacak olan bir travma durumudur, çünkü yamyamlıkta aşırıya kaçan davranışlarıyla Batı'dan gelen barbar istilacılar karşısında oldukça medeni bir toplumun şaşkınlığı ve dehşeti unutulacak türden değildir.⁴⁶ Hem şehirde yer alan Latin gözlemcilere hem de sonraki dönem müelliflerine göre durum tiksindiricidir ve bazılarına göre ise kesinlikle

⁴³ Science Files, "Maaratisten: Warum wir über den Kannibalismus der Europäer reden müssen", <https://sciencefiles.org/2016/03/02/maaratisten-warum-wir-ueber-den-kannibalismus-der-europaeer-reden-muessen/>, 2 Mart 2016, (et: 26.07.2019).

⁴⁴ Kristin Skottki, *Christen, Muslime und der Erste Kreuzzug*, Waxmann Verlag Münster/New York, 2015, s. 433.

⁴⁵ Hermann Kleber, "Die Tafur im Premier cycle de la croisade: asoziales Gesindel, militaerische Schocktruppe, religiöse Bruderschaft oder feudaler Lehnsverband?, *Verwandschaft, Freundschaft, Bruderschaft*, ed. Gerhard Krieger, Akademie Verlag, Berlin, 2009, s. 107.

⁴⁶ Meinolf Rode, *Die Templer - Ein Einblick und Überblick*, Extertal, 2011, s. 42.

bir katliamdır.⁴⁷ Maarra şehrinde yaşananların Batı kaynakları için bile çok edici olduğunu aktaran bazı yazarlar söz konusu olayların Kudüs'te yapılacak olan vahşetin bir ön provası olabileceğini ifade ederek cümlelerine devam etmişlerdir.⁴⁸ Ancak bazı eserlerde Haçlıların yamyamlık hadisesine Antakya'da başladıklarını dair bilgiler de mevcuttur.⁴⁹ Buna karşı olan görüşler de vardır. Andrew Holt bu hususta şunları nakletmiştir:

"Antakya'da yamyamlık iddiaları için yazılan tek kaynak, olaylardan birkaç yıl sonra yazılmıştır. Sadece aylar sonra Maarra'daki olaylar yaşandığı için Antakya'da da olduğu ileri sürülerek hadiselerin karıştırılıyor olabileceği ihtimali ortaya çıkıyor".⁵⁰

Söz konusu yamyamlık hadisesinin bir hayal ürünü ya da civardaki Türkleri ve Arapları bir korkutma stratejisinden kaynaklanmadığını bir yıl sonra papaya gönderilen raporlardan da anlaşılmaktadır. Zira kuşatmada ve şehrin fethinde yer alan komutanlar, yazmış aldıkları raporlarda bu hadiseyi şöyle anlatmaktadır: *"ordu Maarra'da korkunç bir açlığın pençesine düştü ve ihtiyaç, onları Müslümanların cesetlerini yemek gibi canavarca bir işe mecbur etti".⁵¹* Aktarılan bilgide üzerinde durulması gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Birincisi insanlık dışı yapılan ve asla unutulmayacak bu davranışların ihtiyaç gereği olarak belirlenmesi, ikincisi ise yapılanların canavarca olarak değerlendirilmesidir. Ancak aktarılan bazı bilgiler Haçlıların yamyamlık hadisesini ihtiyaçtan değil de zevkten yaptıklarını göstermektedir. Nitekim Haçlıların Tafur (fakir ve sefil Haçlılar) adını verdikleri çeteleri, dağlara, ormanlık alanlara dağılarak Müslüman eti yemek istediklerini yüksek sesle haykırmaktan geri durmadıkları gibi, akşam olunca da

⁴⁷ Thomas Schuetz, "Castra-ribat-Kastellburg. Gab es eine Vermittlung antiken Wissens über den islamischen Kulturraum?", *Der umkämpfte Ort - von der Antike zum Mittelalter*, hrsg. Olaf Wagener, Stuttgart, 1986, s.70; Asbridge, a.g.e., s. 104.

⁴⁸ Mazhar Ahmad Al-Zoby, "Die USA in der arabischen Welt- Moderne Kreuzzüge?", *Kreuzzüge des Mittelalters und der Neuzeit*, ed. Felix Hinz, Hildesheim, 2015, s. 91.

⁴⁹ Bu husus, yazarlar arasında tartışılan bir mevzudur. Bazı yazarlara göre Antakya Prinkepsi Bohemond, kuşatma esnasında Kürboğa'ya haber ulaştıran casusları öldürmüş ve onları büyük tencerelerde pişirtmiş, ancak yememiştir. Amaç; diğer casusların faaliyetlerini engellemektir. Ancak bazılarına göre ise, pişirilen insan cesetlerini Haçlılar yemiştir. Geniş bilgi için bkz. *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği*, s. 187-188.

⁵⁰ Andrew Holt, *The World of the Crusades*, Abc- Clio, Greenwood, 2019, s. 279.

⁵¹ Maaoluf, a.g.e. , s. 51.

kamp alanına dönerek yakaladıkları avı (bir Müslüman cesedi) ateş başında toplanarak yemişlerdir.⁵² Bu nedenledir ki, gönderilen raporlar aynı zamanda tarihi bir belge olarak nitelendirileceğinden, Haçlıların hem kendi hem de sonraki dönemlerdeki Haçlı zihniyetini korumaya çalıştıkları görülmektedir.

Dönemin vakanüvislerinin aktardığı şu ifade bile yamyamlık hadisesinin ne kadar tüyler ürpertici olduğunu göstermesi açısından yeterlidir: *“Ve gerçekten de, Tanrının bütün halkları bizden korkuyordu, ama biz bunun sebebini bilmiyorduk”*.⁵³ Hadiselerden insanların ne denli ürkütüğünü göstermesi açısından bu ifadeler yeterli olsa gerekir.

Maarretünnu'mân şehrindeki ganimetlerden dolayı öteden beri anlayamayan Provençal ve Normanlar arasında sürtüşmelerin giderek arttığı görülmektedir. Aslında bu iki Hristiyan topluluk arasındaki sürtüşmeler Antakya'nın fethi esnasında iyice ayyuka çıkmış, Provençal Kont Raymond Kutsal Mızrak hadisesini ortaya atarak manevi önderliği elinde tutmaya çalışırken Bohemond, Firûz adlı bir zırh ustası ile anlaşarak şehrin kapılarını açtırmış ve şehrin fethini kolaylaştırmış, sonrasında da şehrin yönetimini ele geçirmiştir. Maarretünnu'mân'da da Normanlar Provençalere oranla birçok esir, at ve para elde etmiş ve bunları Antakya'ya taşımıştır.⁵⁴ Ayrıca Raymond'un şehrin idaresini Albara ya da el-Bâra piskoposuna bırakmak istemesi aradaki gerginliği daha da artırmıştır. Bohemond ise fethedilen bu yerin kendi topraklarına daha doğru bir ifadeyle Antakya'ya ait olduğunu belirtmiştir. Bohemond, Kont Raymond'u köşeye sıkıştırmak için onun

⁵² Maaoluf, a.g.e. , s. 51; Kleber, a.g.e. , s. 109.

⁵³ Skottki, a.g.e. , s. 301.

⁵⁴ Bohemond'un Kont Raymond'a göre kuşatma esnasında daha akıllıca davrandığı görülmektedir. Nitekim o, kalede yaşayan Müslümanlara bir müzakereci göndermiş, kadınları, çocukları ve malları ile sığınmak isteyenlerin şehir kapısının yanında bulunan saraya gitmelerini ve onların canlarını bağışlayacağını belirtmiştir. Ancak Bohemond verdiği emanı unutarak söz konusu yerde beklemelerini istediği kişilerin altın, gümüş ve diğer tüm eşyalarına el koymuş ve işine yarayacağını düşündüğü kimseleri esir ederek Antakya'ya göndermiş, geride kalanları ise öldürmüştür. Robertus Monachus Bohemond'un öldürülmesini emrettiği kişilerin yaşlı kadınlar, yaşından dolayı güçsüz düşmüş erkekler ve özürli olanlardan oluştuğunu belirtmiştir. Bohemond'un adamları da şehri yağmalamakla kalmamış, kendilerine mukavemet etmeseler de herkesi öldürmüştür. (Geniş bilgi için bkz. *Anonim Haçlı Tarihi*, s. 142; Robert the Monk, a.g.e. , s. 185-186).

manevi destekçisi olan Peter Bartholomeus' u ve Peter tarafından bulunduğu iddia edilen ve kutsiyet kazandırılmaya çalışılan mızrağı itibarsızlaştırma yoluna gitmiş ve Norman ordusunun papazı Arnulf' u, Peter' e karşı hamle yapması için yönlendirmiştir.⁵⁵ Görünürde iki din adamı, ancak gerçekte iki kavim arasında cereyan eden bu gergin ortam, mızrağın gerçek olduğunu ispatlamaya çalışan Peter' in, Arka Kuşatması⁵⁶ sonrasında mızrakla ateşe girmesine ve on iki gün sonra da ölmesiyle sonuçlanmıştır.⁵⁷ Ancak Peter' in hazırlanan ateş geçidinin üzerinden mızrakla canlı çıkması, Raymond' a itaat edenlerin sayısını artırmıştır.⁵⁸ Buna rağmen Normanların söz konusu mızrağa inananlarla alay ettikleri görülmektedir.

Raymond ve Bohemond' un Maarra şehrini kendi aralarında bir iç çekişme mevzuu haline getirmesinin en büyük acısını Müslümanlar çekmiş ve aralarındaki anlaşmazlık uzadıkça Haçlıların şehirden ayrılmaları gecikmiştir. Nitekim bir eserde bu durum şu şekilde aktarılmıştır:

“Bu şehir, Raymond ve Bohemund arasında bir anlaşmazlık meselesi olmuştur. Her biri Maarra şehrini yeni kurulan Albara piskoposluğuna devretmek istiyordu. Ayrıca kimse işgal ettiği kuleleri bırakmak istemiyordu. Bu anlaşmazlık sonucunda da askerinin (Kudüs' e) harekâtı gecikti. Bu durum insanların yiyecek kıtlığı yaşamaları nedeniyle en doğal olmayan yemeğinin tadını çıkarmaya zorladı. Bundan sonra da birçok soylunun ve halktan insanların ölmesine neden olan veba hastalığı çıktı. Yaşanan durumlar, sonunda bir karmaşanın ortaya çıkmasına neden oldu ve Raymond, yakın bir zamanda gideceklerine dair askerine zaman verdi. Bohemond ise bir haberci vasıtasıyla verilen kararı

⁵⁵ Johann Matthias Schröckh, *Christliche Kirchengeschichte*, Cilt 25, Leipzig, 1797, s. 74.

⁵⁶ Trablus' un ikinci büyük kenti olan Arka ya da Archis, Trablus' un kuzeydoğusundaki kıyaya yakındır. Söz konusu kuşatma esnasında Arka kalesinde Türkler, Araplar ve Pavlikiyanlar' dan yaşamaktadır. (Geniş bilgi için bkz. *Willermus Tyrensis' in Haçlı Kroniği*, s. 294; *Anonim Haçlı Tarihi*, s. 146).

⁵⁷ Friedrich von Raumer, Wilhelm Wagner, *Der erste Kreuzzug*, Cambridge, 1878, s. 73; Karl von Rotteck, *Allgemeine Geschichte vom Anfang der historischen Kenntnis bis auf unsere Zeiten*, Cilt 5, Freiburg am Breisgau, 1833, s.325; Eduard Heyck, *Die Kreuzzüge und das heilige Land*, Bielefeld, 1900, s. 45; Edward Robinson, Smith Eli, *Neuere biblische Forschungen in Palästina und in den angränzenden Ländern*, hrsg. E. Robinson, Berlin, 1857, s. 757.

⁵⁸ Robinson - Smith, a.g.e. , s. 757.

geçersiz kıldığını bildirdi ve Antakya'ya geri döndü ve silah gücüyle Toulouse kontu adına işgal edilen kulelerden ve mevkilerden Provençalleri çıkardı'.⁵⁹

Raymond'un Maarra şehrinde uzun kalmasından dolayı kendi ordusu arasında da rahatsızlıklar başlamıştır. 24 Aralık 1098 tarihinde ordu temsilcileri ona gelerek Kudüs'e doğru harekete geçmesini ve bütün ordunun da onu başkomutan olarak ilan edeceğini bildirmiştir.⁶⁰ Bu arada şehrin yönetimi Albara piskoposuna verilmiştir. Raymond söz konusu şehri Bohemond'a bırakmamak için askeri bir garnizon hazırlayarak şehre bırakmış ve Rugia'da askeri temsilciler ile bir toplantı düzenlemiş ve hatta şehrin yönetiminin kendisinde olması şartıyla onlara para teklifinde dahi bulunmuştur. Bu sırada şehirdeki askerler başıbozuk bir şekilde komutanlarını beklemiş ve bazı yazarlara göre de bu sırada yamyamlık hadiselerine başlamışlardır.⁶¹

Raymond'un şehirden ayrılması hususunda isteksiz olduğunu gören Haçlılar, surları yıkarak, evleri ateşe vererek onu Kudüs'e doğru yola çıkmaya mecbur etmişlerdir.⁶² Raymond'un şehirden ayrılmasından önce Bohemond kendi bölgesi olan Antakya'ya dönmüş ve Kudüs üzerine yapılacak olan sefere katılmamıştır. Haçlılar, Maarretünnümân şehrinde yaklaşık 33 gün kalmış ve bu süre zarfında şehrin bütün kıymetli eşyalarına el koymuş, camileri yıkmış ve on binlerce insanı öldürmüşlerdir.⁶³

Maarretünnümân şehrinde yaşanan yamyamlık hadiseleri, Haçlıların Kudüs'e kadar olan yol güzergâhındaki diğer Arap emirliklerini de yakından etkilemiştir. Haçlılar, Maarra şehriden çıktıktan sonra ilk önce Şeyzer Emirliği'nin topraklarına girmiştir. Bu beldenin yöneticisi olan Sultan İbn Munkiz, Kont Raymond ve askerlerinin şehre saldırmaması için on kişiden oluşan bir elçilik heyeti hazırlamış, onlara istedikleri kadar erzak, at alımı için kendi pazarlarını kullanma ve Kudüs'e kadar da yanlarına kılavuz verme karşılığında antlaşma yapmak

⁵⁹ Sporschil, a.g.e. , s. 101.

⁶⁰ Runciman, a.g.e. , s. 200.

⁶¹ Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, TTK Yayınları, Ankara, 2018, s. 91.

⁶² Asbridge, a.g.e. , s. 105.

⁶³ Wilken, a.g.e. , s. 45; Kemâlüddin İbnü'l-Adîm, a.g.e. , s. 97.

istediğini belirtmiştir.⁶⁴ Bunun haricinde civar beldelerden, köylerden ve emirliklerden mücevherler, altınlar, kumaşlar, erzak yüklü katırlar göndererek Haçlılarla antlaşmak isteyen birçok yerel yönetim bulunmaktadır. Antlaşma karşılığında kendi burçlarına haçlı bayrağı asmak istediklerini ve kendilerine dokunulmamasını istediklerini belirten emirlikler arasında Trablusşam ve Humus şehirleri de bulunmaktadır.

Maarra'da yaşananlardan dolayı Haçlılar gelmeden hazırlık yapan Müslüman bölgelerine de rastlanmaktadır. Bukayye Ovası'nda yaşayan halk, kendi köylerinin Haçlı güzergâhında olduğunu bildikleri için buğdaylarını, zeytinyağlarını ve sürülerini ulaştırılması zor, surları sağlam Hisnü'l-Ekrad kalesine stoklamışlar, şehir sakinlerinden bazıları Suriye'nin iç kesimlerine doğru göç ederken nüfusun geri kalan kısmı da söz konusu kaleye sığınmışlardır.⁶⁵ Ancak Haçlı ordusu kalenin yiyecek dolu olduğunu duyunca kaleyi kuşatmış ve ilk hamleleri de kale halkı tarafından püskürtülmüş ve hatta Müslümanlar sürülerini kale dışına salarak Haçlıların dağılmasını ve bunu fırsat bilerek başkomutan Kont Raymond'un çadırına dahi ulaşmayı başarmıştır. Durumdan oldukça endişeye düşen Raymond güçlükle kurtulmuş ve ertesi gün de kuşatmanın daraltılması hususunda emir vermiştir. Haçlılar şehre girdiğinde şehir halkının gece yaşanan karmaşadan yararlanarak şehirden kaçtıklarını fark etmişlerdir. Bu hadiselerden sonra da Hisnü'l-Ekrad kalesi Haçlıların yeni yerleşim alanı olarak seçilmiş ve adı da eski ismini anımsatır bir şekilde "*Krac des Chevaliers*" (Şövalyelerin Krak'ı) olarak değiştirilmiştir.

Sonuç

Antakya'nın ele geçirilmesinden sonra Kudüs güzergâhındaki yerleşim yerlerinden biri olan Maarra ya da Maarretünnu'mân şehri, iki haftalık bir kuşatma sonrasında 21 Aralık 1098 tarihinde Haçlılar tarafından ele geçirilmiştir. Şehir halkı, bağlı buldukları emirlikten yardım alamayınca, surlardan attıkları taş, mancınık, sönmemiş kireç ve arı kovanlarını atarak Haçlı kuşatmasını kendi çabalarıyla savuşturmaya çalışmışlardır.

⁶⁴ Maaoluf, a.g.e. , s. 52.

⁶⁵ Maaoluf, a.g.e. , s. 52.

Haçlıları şehirden uzaklaştıramayan şehir halkının bir kısmı mağaralara, sarnıçlara ve mahzenlere sığınırken, diğer bir kısmı ise emân dileyerek teslim olma yolunu seçmişlerdir. Ancak verdikleri hiçbir emânı tanımayan Haçlılar, ne teslim olanları ne de mağara, sarnıç ve mahzenlerde yakalananları öldürmekten kaçınmamışlardır. Tarihçiler burada öldürülenlerin sayısını on birlerle ifade etmektedirler.

Maarretünnu'mân şehrinde yaşanan hadiseler, bir şehrin ele geçirilme hikâyesinden oldukça farklıdır. Nitekim söz konusu Haçlı askerleri açlık duygularını ölmüş Müslümanların cesetleri ya da şişe geçirilmiş Müslüman çocukların bedenleri ile tatmin etmiştir. Olayların şahitlerinden ve aynı zamanda Orta Çağ yazarlarından bazıları bu yamyamlık hadiselerini "ihtiyaç" ya da "mecburiyet" olarak aktarırken, Tafur isimli Haçlı çetelerinin taze Müslüman eti yemek için dağlarda bağırarak ava gittikleri bilgisi onların bu tezini çürütmektedir.

Yaşanan hadiseleri sonraki dönemde kaleme alınmış yabancı ve Türkçe eserler de değerlendirmiştir. Almanca eserlerin bazıları Antakya kuşatmasını uzun uzun anlatırken, Maarra ya da el-Bâre şehrine değinmeden direk Kudüs'ün fethine geçmişlerdir. Ancak bazı eserler ise söz konusu şehirdeki yaşananların Kudüs'ün fethi sırasında yapılanlarla aynı olduğunu, zira Haçlıların bu katliamları Maarretünnu'mân şehrinde prova ettiklerini yazmıştır. Ancak her iki tür eserlerin genelinde kabul edilen bir husus vardır ki, o da bahsi geçen şehirde inanılmaz bir vahşet yaşandığıdır. Nitekim bazı aktivistler bu hadiseleri günümüze taşıyıp, Avrupalıların Maarra şehri sakinlerine borçlu olduğunu ve en azından maddi bir destekle kendilerini affettirmeye çalışmaları gerektiğini bildirmektedir. Ayrıca şehirde yaşanan katliamı hatırlatan "anemonrot", "Bulyon çorbası" gibi bazı isimlendirmelerin Maarretünnu'mân şehrinde yaşanan katliamlardan türediği belirtilerek kullanılmaması gerektiğini de ifade etmişlerdir.

Haçlılar, Maarra şehrinde 33 gün kalmışlar ve bu süre zarfında sadece insanların değil sokaktaki hayvanların dahi cesetlerini yemiştirler. Dönemin tarihçileri, bu bilgileri içeren hatıralarını anlatırken büyük bir utanç içinde olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca şehir, Raymond ve Bohemond adında iki Haçlı komutanın ihtiraslarının kurbanı olmuş ve en büyük acıyı da yine Müslüman halk çekmiştir. Raymond kendi ordusunun zoruyla şehirden istemeyerek ayrılış ve Bohemond da

kendi prinkepliği olan Antakya'ya dönmüştür. Şehir yönetimi ise el-Bâre piskoposuna bırakılmıştır.

Maarra şehrinde yaşananlar, civardaki Müslüman emirlikler üzerinde de büyük bir tesir bırakmıştır. Bu nedenle bazı emirliklerin kendi surlarına Haçlı sancağı çekerek güven içinde olmak istedikleri görülmektedir. Karşılığında ise Haçlı askerlerine askeri teçhizat temin etmekle kalmamışlar, erzak, altın ve mücevherler hediye ederek ve Kudüs'e kadar yollarına kılavuzlar vererek kutsal şehre girişlerini kolaylaştırmışlardır.

Kaynakça

Aguilers, Raimundus, *Haçlılar Kudüs'te*, çev. Süleyman Genç, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2019.

Albert of Aachen, *Historia Ierosolimitana. History of the Journey to Jerusalem*, trans. Susan B. Edgington, Surrey 2013.

Altan, Ebru, *Antakya Haçlı Prinkepliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, TTK Yayınları, Ankara 2018.

Al-Zoby, Mazhar Ahmad, "Die USA in der arabischen Welt- Moderne Kreuzzüge?", *Kreuzzüge des Mittelalters und der Neuzeit*, ed.Felix Hinz, Hildesheim 2015, s.87-118.

Anonim *Haçlı Tarihi (Gesta Francorum et Aliorum Hierosolymitanorum)*, çev. Engin Ayan, Selenge Yayınları, İstanbul 2013.

Asbridge, Thomas, *Haçlı Seferleri*, çev. Ekin Duru, Say Yayınları, İstanbul 2014.

Cobb, Paul M., *Müslümanların Gözüyle Haçlı Seferleri*, çev. Ekin Duru, Say Yayınları, İstanbul 2018.

Demirkent, Işın, "Maarretünnu'mân", *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, C. XXVII (2003), s.525-546.

Feuerbaum, Ernst, *Reisen in Andere Welten*, 2003.

Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi*, çev. İlcan Bihter Barlas, IQ Yayıncılık, İstanbul 2009.

Hammer-Purgstall, Joseph Freiherr von, *Gemäldesaal der Lebensbeschreibungen grosser moslimischer Herrscher der ersten sieben Jahrhunderte der Hischret*, Cilt 5, Leipzig und Darmstadt 1838.

Hatiboğlu, İbrahim, "Nu'mân b.Beşîr", *İslam Ansiklopedisi*, XXXIII (2007), TDV Yayınları, s.233-234.

Heyck, Eduard, *Die Kreuzzüge und das heilige Land*, Bielefeld 1900.

Hillenbrand, Carole, *The Crusades: Islamic Perspectives*, New York 2000.

Holt, Andrew, *The World of the Crusades*, Abc- Clio, Greenwood 2019.

İbn Kalâsanî, *Şam Tarihine Zeyl*, çev.Onur Öztağ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015.

İbnu'l-Esir, *El Kamil fi't Tarih*, çev. Abdülkerim Özyayın, Cilt 10, Bahar Yayınları, İstanbul 1991.

Kemâlüddin İbnü'l- Adîm, *Zübdetü'l Haleb min Târihi. Haleb'de Selçuklular*, çev. Ali Sevim, TTK Yayınları, Ankara 2014.

Kleber, Hermann, "Die Tafur im Premier cycle de la croisade: asoziales Gesindel, militaerische Schocktruppe, religiöse Bruderschaft oder feudaler Lehnsverband?", *Verwandtschaft, Freundschaft, Bruderschaft*, ed. Gerhard Krieger, Akademie Verlag, Berlin 2009, s.106-117.

Maalouf, Amin, *Arapların Gözünden Haçlı Seferi*, çev. Ali Berktaç, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019.

Poyraz, Mevlüt, "Antakya'nın Haçlılarca İşgali Üzerine bir Değerlendirme", *Türük Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1/13 (Haziran 2018), s. 189-202.

Poyraz, Mevlüt, "Maarratu'n-nûmân Şehrinin Haçlılarca İşgali Üzerine Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi Tam Metin Kitabı*, Antalya, 11-12-13 Mayıs 2018, s. 218- 232.

Robert the Monk, *Historia Iherosolimitana*, ed. and trans. Carol Sweetenham, Aldershot 2005.

Ralph of Caen, *The Gesta Tancredi of Ralph of Caen. A History of the Normans on the First Crusade*, trans. Bernard S. Bachrach and David S. Bachrach, Aldershot 2005.

Raumer, Friedrich von & Wagner, Wilhelm, *Der erste Kreuzzug*, Cambridge 1878.

Robinson, Edward & Eli, Smith, *Neuere biblische Forschungen in Palästina und in den angränzenden Ländern*, hrsg. E. Robinson, Berlin 1857.

Rode, Meinolf, *Die Templer - Ein Einblick und Überblick*, Extertal 2011.

Rotteck, Karl von, *Allgemeine Geschichte vom Anfang der historischen Kenntnis bis auf unsere Zeiten*, Cilt 5, Freiburg am Breisgau 1833.

Runciman, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Cilt 1, TTK Yayınları, Ankara 2008.

Schuetz, Thomas, "Castra-ribat-Kastellburg. Gab es eine Vermittlung antiken Wissens über den islamischen Kulturraum?", *Der umkämpfte Ort - von der Antike zum Mittelalter*, hrsg. Olaf Wagener, Stuttgart 1986.

Schlangen, Franz-Christian, *Was wirklich geschah: Von Abraham zum Stammapostel: Was die Sonntagsschule uns verschweigt*, Norderstadt 2017.

Schröckh, Johann Matthias, *Christliche Kirchengeschichte*, Cilt 25, Leipzig 1797.

Science Files, "Maaratisten: Warum wir über den Kannibalismus der Europäer reden müssen", <https://sciencefiles.org/2016/03/02/maaratisten->

warum-wir-ueber-den-kannibalismus-der-europaeer-reden-muessen/, 2 Mart 2016, (et: 26.07.2019)

Sevim, Ali, *Suriye ve Filistin Selçukluları*, TTK Yayınları, Ankara 2000.

Skottki, Kristin, *Christen, Muslime und der Erste Kreuzzug*, Waxmann Verlag, Münster/ New York 2015.

Sporschil, Johann, *Geschichte der Kreuzzüge*, Bremen 2011.

Thorau, Peter, *Die Kreuzzüge*, Verlag C.H.Beck, München 2013.

Wilken, Friedrich, *Geschichte der Kreuzzüge nach morgenländischen und abendländischen Berichten*, Theil II, Leipzig 1813.

Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği (Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar), haz. Ergin Ayan, İstanbul 2016.